

לן דשאל אפר בקמח לא פנים והיו כמו עכברא בשכרא לא הים
 לנו לאסור משום שהוא חריף ומורפיה משוייה ליה לשבת וק"ל שוב
 ראיתי שגם הרב תפארת אדם בשו"ת א"ח סי' י"ד בסופו הבין
 מדברי הרב בית יהודה הנ"ל דאסור דשכר אינו חריף ואינו מוכרח
 כדכתיבנא ולר"ד לעיין בנזק חטאת שם יעקב סימן ל"ג שהביא
 דבריו בקולר הרב עיקרי הד"ט בחלק יו"ד סימן י"ג ומלאתי בשו"ת
 חיים ביד סוף סי' כ"א שכתב טעמו משום שהכלי נחשת פגמו
 ומורפיה לא מהני ביה להשיבו עי"ש :

(ד) **בארשמי** שטשין אותו מסובין כתב הרב מגן אברהם סי'
 תמ"ז סק"ד שהוא חריף כדכתב הטורי זהב
 ביו"ד סי' ל"ז ס"ק י"ו ועיין להרב פרי מגדים באשל אברהם שם
 והרב באר יעקב בדף ל"ו ע"ד הביא בשם הרב בית הלל ביו"ד
 סי' ז"ה דכיון דיכול לשחותו חי לא הוי דבר חריף וכח דאפשר
 דזה דעת העולם שבת שהביא הרב מגן אברהם הנ"ל וביו"ד במה
 ששייך לסי' ק"ג הביא גם כן דעת הבית הלל יעו"ש דבארשמי לא
 הוי דבר חריף אך הוא כתב דבית הלל נעלם ממנו דהרב טורי
 זהב סובר והסכים עמו הרב מגן אברהם דהוי חריף וכן נראה
 להורות במקום דליכא הפסד מרובה אבל בהפסד מרובה יש לסמוך
 בלאו הכי אהנך פוסקים דסוברים קודם של חילתית דוקא יעו"ש
 בדף ג"ח ע"ב והרב חכמת אדם כלל מ"ט אות ד' כתב דאם
 אינו מחומץ הרבה דיכול לשחותו חי דיתו כפירות חמוצים ובהפסד
 מרובה יש להתיר ועיין להרבנים פתחי תשובה סי' ל"ז סק"ד ויד
 דזה שם הנהגות הטורי זהב והבית הלל לענין בראשית
 מה שביאר בטעם מחלוקת הטורי זהב ובשו"ת משיב דבר ח"ב סימן כ"ה
 (ובליוני רבינו לין בדין זה דלתי תשובה ח"ב דף ג"א אות יו"ד) :

(ה) **חומץ** פשיטא ליה להרב שיבת לין דמשיב דבר חריף
 ולא מהני ליה נזק טעם בר נזק טעם ולא נזק
 טעם לפנס ולפי הנראה אינו פשוט לומר כן בסתם חומץ שהרי
 ידוע כמה דיות נשתכחו לענין כבישה אם חומץ שזה לשאר משקין
 דלא משיב כבש בבזיר ממעת לעת או אינו שזה לכן עיין במה
 שרשמתי בקונטרסים הכללים במערכת הכ"ף אות קל"ג וכן ראיתי
 להרב זכור לאברהם בח"א בחלק יו"ד בלאת חריף (דף קל"ז ע"א)
 שכתב בשם הרב כנסת הגדולה במפתחות שכתב קול בן לוי סימן
 קס"ה דבמחלוקת שנוי אם חומץ הוי דבר חריף ולין לזה למה
 שכתב בדין כבישה עי"ש :

ובענין כבשים שטחנים בהם חומץ שאסור ליקח מהנכרי עיין
 להרב תפארת אדם בפרק ב' דעבודה זרה משנה ו'
 אות ד"ן שביאר דאפילו מצבע כשופכו על הארץ דבחומוץ יין
 מותר בחומץ שכר אסור שמה עירב בו יין להשיבו בטעמו וסיים
 מיהו במדינתו שמורגל חומץ שטשין ממנו וי"ש שסורים בחוק
 סממנים (ראשטאציענט האבעלשעפענט) והחומץ הזה הוא חריף
 ומוטעם מלד עלמו וכו' מלד והחומץ יין הוא בייקר מלד אין
 הסוחרים תשעים שיערבו זה בזה שישה יומם שחלק השני חומץ
 יין עט"ז סי' ק"ד עכ"ל :

(ו) **שומין** מבוחר בסי' ל"ז ס"ב דהם מדברים התריפים וכן
 כתב הרב חוט השני סי' ה"ן ומכל מקום כתב הרב
 שב יעקב סי' י"ט הביא דבריו הרב עיקרי הד"ט א"ח סי' ח"י
 אות כ"א דאפשר לעשות סניף סברת מאן דאמר דלא מקרי חריף
 אלא מה שמפורש בש"ס :

(ז) **דעת** הסוברים דלא מקרי חריף אלא חילתית אם הוא
 למעשה כל דבר או לא אמר אלא במיני פירות ונפקא
 מינה דמלח דלאו מיני פירות הוא הוי חריף לכולי עלמא רשומתי
 בקונטרסים אסיפת דיעים מערכת בשר בחלב אות ד' (בשדי חמד חלק א') :

דף קכ"ה ע"ב וש"ח דבר משה מהדורא חיינא סי' ע"ז) :
 (ב) **זתים** עלמא אי הוו חריף עיין להרבנים מגן אברהם סי'
 תמ"ז ס"ק ל"ג ובמגן האלף סק"ב ובבאר יעקב

ודגול מרבבה הנ"ל בלאת פקודות ומה שכתב הרב שפתי כהן
 ביו"ד סי' ל"ז סק"ד דזתים הם חריפים שיש בהם מריחות כדאמרין
 שאמרה יונה יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים ביד הקדוש ברוך
 הוא ומקשים עליו מדברי התוספות בעירובין דף י"ח ובפסחים דף
 ל"ו ע"א דזה קאי על העץ של זית ולא על הפרי הנה הגאון
 בשו"ת שאלת שלום מהדורא חיינא בסוף סי' מ"ב גשאל על זה
 וכח כבד הרגיש בזה הגאון מלבד בהגהותיו בגליון על דברי
 השפתי כהן הנ"ל בשם ספר דורש לליון מהגאון עורע—ביהודה
 והאריך בזה בדרך דרוש אמנם עיין בשפתי כהן סי' ק"ד סק"ד
 שכתב בשם האיסור והיתר דזתים דוקא לאחר שנכבשו הם חריפים
 וכן יש לומר בכונתו כאלו ומה שכתב דחרישי טפי כונתו דאף קודם
 שנכבשו אם כי אינם חריפים כל כך בכל זה כיון דהאילן מר בודאי
 יש חריפות קלת גם בהפרי והשכל מחייבו ולכן אחר שנכבשו הם
 חריפים טפי עכ"ל ובשו"ת אורי וישעי לידדי הגאון אבד"ק יאסי
 יל"ו בסוף סי' פ' גשאל גם כן על קושיא זו והשיב הן אמת דעת
 האיסור והיתר כדעת התוספות אשר על ידי זה מפרש האיסור
 והיתר דזתים דוקא אחר שנכבשו הם חריפים ולא קודם שנכבשו
 עיין בשפתי כהן יו"ד סי' ק"ד ס"ק י"ב אבל הדבר פשוט דעת
 השפתי כהן אינו כשיטת התוספות אלא כדעת הטור ושאר הפוסקים
 דזתים קודם שנכבשו הנה חריפים גם כן ועיין בח"א סי' תמ"ז
 סעיף ח' בשלחן ערוך ובטורי זהב ושפתי כהן שם ס"ק ל"ח
 דהאריך שם להוכיח דזתים דוקא מיירי קודם שנכבשו ודלא כדעת
 האיסור והיתר עי"ש ועיין בחק יעקב שם ס"ק מ"ב דהעלה שם
 להשוות גם דעת האיסור והיתר כדעת הטור ומה שכתב האיסור
 והיתר דקודם כבישתו לא מקרי דבר חריף מיירי כשהן רטובין
 ועיין בשו"ת משיב דבר להגנ"ב בח"ב סי' כ"ד אף הוא היה
 מתכוין ליישב קושיית השואל על רבינו הס"ך מדברי התוספות
 דעירובין והאריך קלת לבא אל הבאר בכונת דב"ק (כי לא היו
 למראה עיניו הספרים הנ"ל שרשמתי) וסיים ואם כיוון השפתי כהן
 לזאת או לא אבל הדברים מראים כן דית' חריף הוא כעץ זית וכן
 מבוחר כרש"י בשבת דף פ"ד מהו לפטוע את הזתים בשבת דזתים
 מרים הם ומחמת הפליעה נכנס השמן וגבלע בכל הית וממתיק
 אותו (ובליוני רבינו לין דלתי תשובה ח"ב דף ג"א אות י"ב) :

(ג) **שכר** אי משיב דבר חריף הנה הרב טורי זהב סי' תמ"ב
 סוף סק"ד מחלק בין שכר ליי"ש דשכר נפגם אבל

יי"ש הוא חריף וחזק ואינו נפגם וכן מחלק הרב הלבוש בסי' תכ"א
 סעיף כ"א והרב זכור לאברהם ח"א בחלק יו"ד מערכת זו דף
 קל"ז ע"א הביא מחלוקת לענין יי"ש וכח דהרב דבר משה בסימן
 י"ב סובר דלא הוי חריף עי"ש ובהורמותיה דמר נראה שאין כן
 סברה הרב דבר משה שהרי לא איירי אלא בשכר ובשכר גם הרב
 טורי זהב ודעמיה מודו וממילא גם מה שלין תשובה הרב בית
 יהודה א"ח סי' מ"ז ומשמע דכונתו לומר דגם הוא סובר דיי"ש
 נפגם כיעוין שם הוא תמוה דהרי הרב בית יהודה לא איירי אלא
 בשכר ועוד דגם בשכר אין לו להוכיח מאותה תשובה דסובר דאינו
 חריף לפי דברי הרב מנחת יעקב כלל כ"א ס"ק כ"ז הביא דבריו
 הרב חכמת אדם כלל כ"ד ס"ק י"ד דלא אמרו חורפיה משוייה
 ליה לשבת אלא דוקא בכלי שאינו בן יומם שהיה מחלה לשבת ואחר
 כך נפגם אבל במאכל שהוא פגום מתחלתו אין חילוק בין דבר
 חריף לאינו חריף ולעולם הוא בפנימיתו עי"ש ואם כן הרב בית
 יהודה דמיירי גבי אפר שהוא אוכל פגום מתחלתו אי לאו דמספקא

מערכת חירופין

י"ה) דכשעה שהם שופקים בעיניי הקהל מלאכת הקודש הו כעוסק
 במלוא ועדיף מתלמידי חכמים כדאמרין בפרק קמא דקידושין
 דמפני

(א) **בזי** שמחרף ראשי ועוזי העיר וממוני הקהל אפילו מבזה אותם
 בדברים הם חייב גזוי (כשהיה ראש לזה מלך המלכות

גבי מעשים עיניו מן הדקה אלא ודאי בליעל סתם משמע בלי עול מזה או בלי עול מלכות שמים ואחרי אינטרינז'ל לגוריה שזה וכו' ואפילו תימא דכל בליעל דקרא מהפרש כן מכל מקום לשון תורה לאחד ולשון בני אדם לאחד ובדברים הולכים אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם אין כונת האומרו לומר שהוא עובד עכו"ם אלא רשע בעלמא:

ג' האומר לחברו אתה מכוב כמו ממוז הדבר ברור דהוי כאילו קרא אותו ממוז רמז לדבר כמעט כדורס היינו שמענו דבר ה' קצני סדום כן כתב הרב קהל יעקב בחלק לשון בני אדם אות ת"ח בשם הרדב"י בתשובות התרומות סוף סי' תל"ב וסיים ולריך עיון מההיא דאל יפתח אדם פיו לשון עכ"ל והא דאל יפתח פיו וכו' איתא בדברות בפרק מי שמתו דף י"ט ע"א ובכחכות פרק קמח דף ח' ע"ב ואמר רב יוסף מאי קרא כמעט כדורס היינו מאי אהדר להו נביא שמענו דבר ה' קצני סדום ואינו מבין בעניוהי מאי קשיא ליה להרב ממקום שהרדב"י מוכיח סברתו דממה שקראס הנביא קצני סדום אף שהם לא אמרו אלא כדורס היינו שמעינן דאמרס כדורס היינו הוי כאילו אמרו סדום היינו ומוינה לאומר לחברו אתה מכוב כמו ממוז דחשיב כאומר לו אתה ממוז ולפי הנראה לא ראה הרב דברי רבנו התרומות הדן בפסקיו סי' נ"ד שכתב בשם האגודה דכל הקורא לחברו כממוז דיתו בקראו ממוז וסיים הוא ורואיני לחדש ראה לדבר מדרגתי בפ"ק דכתובות אל יפתח פיו לשון וכו' וכלל לא תשיר קודשא בריך הוא למיעבד מילתא בלא דינא אלא על כרחין דא ודא אחת היא עכ"ל הרי שהרב תרומות הדן מביא ראייה לרין זה מהא דאל יפתח אדם פיו וכו' ואדרבא על הרדב"י יש לדקדק למה כתב זה לרמז לדבר מה שהרב תה"ד מביא זה לראיה גמורה והיה לו להסתייע מדברי התה"ד הללו שכתב כן בשם האגודה ואיברא דיש לומר דאתה מכוב כמו ממוז אינו דומה כל כך לאומר אתה כממוז דמכוב כמו ממוז נוכל לפרש דבמה שהוא מכוב שזה במדה זו לממוז ולא שהוא עלמו ממוז ולכן לא הביא ראה לדבריו מדברי הרב תרומות הדן דמייירי באומר לחברו אתה כממוז אמנם מדברי הפוסקים בסי' קל"ה מהבאר דגם באומר כן חשיב כקורא ממוז שכתב ואשר קרא לך כמו ממוז עד אשר חברר אין נראה לי לזון עליו שיהיה כמו שהיה קורא לך ממוז כאשר חלקת בעלמך דאף לפי כל ראיותינו אין להאשים אלא אם אמר אתה עושה כמו ממוז או תהנהג כמו ממוז אבל בדרך חגלי ותשובה זה יש לתרץ דבריו וליישב דווא לומר שאם לא חברר אתה כמו ממוז שרגיל להיות חלוף ושקרן אבל אם חברר אתה כשר עכ"ל הרי שלא פטר לאומר אתה עושה כמו ממוז אלא מפני שחלה הדבר על הצירוף ובעיקר סברה דהרדב"י והרב תה"ד הנ"ל עיון להרמ"א בח"מ סי' ת"ך סעיף ל"ה דמהרי"י חולק בזה וכתב דהאומר לחברו הרי אתה עושה כמו ממוז או אתה כממוז אינו כלום ובדרכי משה אות ח' נראה שדעתו כן לפי מה שהביא שכתב בזהר סוף משפטים באלה שפירא לחברו כרשע ופערור ר' אלעזר כיון שלא אמר לו רשע אלא כרשע ושהביא ראיות לדבריו עיון שם ולפי מה שהשקפנו רבני האחרונים בדמחלוקת בין הפוסקים ספר סוזה הוא מכריע לא ידעתי למה לא הכריע במפה כמוהר"י דפסור ולפי מה שכתבתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' י"ד אות י"ב דסתם ואחר כך מחלוקת בדברי הרמ"א הלכה כסתם ינחא דהבא נמי דסתם תחלה בדברי מהר"י דעמו כן ואף שהבאתי שם דהרב פרי מגדים בכללים שבהקדמה ל"ד מפסקת בדעה סתמית בשלחן ערוך ויש אומרים ברמ"א אי חשיב סתם ואחר כך מחלוקת מכל מקום בסתם ומחלוקת שבדברי הרמ"א עלמו נראה שמודה ומה גם שאף על סתם בשלחן ערוך וי"א בהרמ"א שנופקק שם בחלק י"ד הנה בקונטרס כללי הפוסקים הנ"ל הבאתי דבשתי מקומות בחלק א"ח (בסי' ש"א וכו') תכ"ב) באשל אברהם כתב בפשיטות שגם בדעה סתמית בשלחן ערוך ויש אומרים בהרמ"א הדין כן ותימא אם כן סמי חדא מקמי תרתי ואין ספק מוליא מירי ודאי:

ובתפשי ראיתי שנספד ישרי לב להגאון מהרד"ת בדף ע"ג ע"א אות ג' לין מר נכדו הרה"ג המניה י"ו לעין בעיני

דמפני המציאות ביטורים עומדים ולא מפני תלמיד חכם דחביבה מזה בשעתה וכו' ואין לך מזה גדולה מזו לפקח בלרבי לבור וכו' כן כתב הרב אהל יעקב במערכת הרי"ש אות א' בשם הרב מהר"י הלוי בתשובה כלל ה' סי' מ"ח שהביא הרב כנסת הגדולה בחשן משפט סי' ת"ך הנהגת בית יוסף אות ל"ו ושגם הרב שפתי כהן שם בסק"ט הביא דברי מוהרי"ל בקיצור והרב אהל יעקב כתב דאין ראיה מההיא דקידושין דשם הוא לענין קימה וסידור אבל שיהא נחשב כתלמיד חכם לענין ידיו זה לא שמענו ומתשובת הרב משפתי שמואל שהביא בכנסת הגדולה מתבאר דלא חייב ידיו אלא מפני החקנה וההסכמה גם הביא דברי הרב מהר"א גאליקו דהמבזה את הממונה חייב ידיו (לפי הנראה לריך להיות אינו חייב) וכן נראה עיקר כיון שהרביט משפתי שמואל ומהר"א גאליקו סברי הרי לענין מעשה שב ואל תעשה עדיף וכן נראה ברור דעת הרב מהר"י באשכנז סי' ק"ד ואף דעובי הקהל הם במקום בית דין כמו שכתב כנסת הגדולה בחלק י"ד סי' של"ד הנהגת הטור אות קנ"ה היינו לענין תקנהם וההסכמהם לא לענין כבודם וביזיונם אלו תורף דב"ק ומכל הספרים הנ"ל עיון אין גם אחד מלוי אללי לענין בדב"ק ותמיה לי שגראה שפעלס מהם השוכת הרי"ש סי' פ' וי"ל דע לך כי הדין הנכבד חברך עשה שלא כהוגן באמרו לפקיד שיגבה מהאיש ההוא למלך ליערף של זהב על החירופין שחרף אותו ואם אביו וזה אינו מן הדין כי אף אם האיש ההוא הוא חייב ידיו או מכת מדרות מפני שבוה הדין הממונה מהקהל יש בקללת הדין לאו נוסף על קללת שאר אנשים אבל ליערף של זהב אינו אלא במצ"ש הזקן שקנה חכמה מפני כבוד התורה ויענין עיון הדין בגדר הזה אף אם הוא יודע שופר ע"כ לענינינו הרי שכתב מפורסם שאף שאינו זקן שקנה חכמה מכל מקום לפי שהוא ממונה מהקהל המבזה אותו היה חייב ידיו או מכת מדרות ומה שכתב כי אף אם האיש ההוא וכו' הדבר ברור דאינו לשון ספק אלא הכי קאמר דאף שהאיש חייב ידיו מכל מקום ליערף של זהב אינו חייב לפי שאינו זקן וכן ראיתי להרב מהר"א אלפאנדרי בספר פרת יוסף בליקוטים שבסוף הספר דף קמ"ז אות מ"ג שכתב שנחלקו הרבנים המוהרי"ל סובר דמבזה לממונה חייב ידיו ומשפתי שמואל סובר דאינו חייב ידיו אלא בהיות הסכמה וסיים על זה ועיון תשובת הרי"ש סי' פ' ואחרי תמוה דהיינו רבותיה דממונה דאפילו ביישו בדברים לבד חייב ידיו עכ"ל הרי שהבין מדברי הרי"ש דמשפט פשיטא ליה דחייב ידיו ואם כן אף שדברי הרב אהל יעקב נראים נכונים לרין בשב ואל תעשה מכל מקום לפי מה דקימא לן דהיכא דבתראי לא חזו מלתיהו דקמאי לא נקטינן כבתראי דאיכא למימר דאי הוו חזו מלתיהו דקמאי הוו הדרי בזה הדין דנא למיפסק בדעת הרב מהר"י הלוי וכן נראה דעת הגאון שפתי כהן שלא פסקת דברי ובפרט יוסף שם כתב בשם תשובת הרב כנסת הגדולה בחשן משפט סי' ז' שכתב ומגדולי הקהל (אולי לריך להיות הפוסקים) כתבו דההמונה לקהל כבודו גדול כתלמיד חכם אבל המבזה חייב ידיו (לפי הנראה יש חיסור לשון) עיון שם ויש להם אילן גדול תנא דמוסייע להו מר ניהו הרי"ש ולמעשה ז"ע וראיתי לתנא ירושלמא בספר ישרי לב בחלק חשן משפט במערכת הדל"ת בדף מ"ט ע"ד אות ו' שהביא תשובת כנסת הגדולה הנ"ל ועיון לענין בתשובה שנספד פרי מגדים ח"ג סימן ז' וסימן ח' ומי שנמלא הספר אללו ישיביל בכוונתו:

ב' הקורא לחברו בליעל הנה הרב זכור לאברהם בחלק חשן משפט במערכת זו דף שט"ו ע"ב לין לעיון בספר כנסת הגדולה חשן משפט סי' ת"ך אית סי' ואינו מלוי אללי אמנם מלואי שהרב קהל יעקב בחלק לשון בני אדם אות ת"ט כתב בשם הרב מוהר"א"ח בח"א סוף סי' ד' שכתב דלכאורה נראה דחמיר טובא כאילו אומר שעובד עכו"ם כדורשין בקרא דלאו אנשים בני בליעל שפרקו עול מלכות שמים (בלי עול) וכן אמרו כל המעלים עיניו מן הדקה כאילו עובד עבודה זרה כחב הכא פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכחב החם ילאו אנשים בני בליעל אמנם כי דייקנין שפיר הא ליחא דסתם לשון בליעל אין משמעו עובד עבודה זרה שאם כן לא היינו לריכים לגזרה שזה

מיגאש הוא ממלקות שני שלא הוסיף על חטאתו אבל אין פכרא שבען רשע ראובן יפטר לו כי שקולים הם ויבואו שניהם תחת השבע מלקות ארבעים וספר מדיב לב ח"א אין אללי אבל דברי הגאון מערכי לב ראיתי ולפי הנראה אין ללמוד מדבריו לדין זה והוא ששם חקר בני שידוהו בית דין (במקומות שיש רשיון לזה מהשררה יר"ה) על שבער אחת ממלות ה' ובעודו צידויו בא חבירו ונידוהו או קיללו וחרפו וגדפו אם חייב על זה ידיו או פטור כיון שכבר יושב צידויו על עונו אינו עושה מעשה עמך כהיה דאמרין בסנהדרין דף פ"א הוילא ליהרג ובא אחר וקיללו או הכהו פטור אלא דשם אמרו דמי שנחייב מלקות ובא אחר והכהו חייב דבנוסיה דקרא כתיב פן יוסיף להכותו על אלה אך בחייב ידיו והכהו או קיללו לא ידענו ויש לומר דדוקא בחיוב מלקות חייב דבמקום מיתה קאי ויכול למות על ידי הכאה אבל בביוש דברים אין הכי נמי דפטור כיון שאינו אדם כשר והביא ראיה לזו זה דפטור ע"ש רב"ק ואין ללמוד מזה למי שקרא ממזר אם מי שנקרא ממזר מפי איש אחד בשקר כן נראה לדעת הקהל והבית דין :

ה' האומר לחברו דברי חירוף ומחרן דבריו באופן שאין כונתו לחירוף אי מהני הגה הרמ"א בס' ח"ד סעיף ל"ח באומר לחברו פסול אחת הביא מחלוקת דמהרי"א סובר דיכול לתקן דבריו דפסול מחמת קורבה הוא דקאמר ומהר"ם איבערג חולק אמנם מלאתי בתשובות למח דק (הראשון) בס' דין (ר"ה האיל) שכתב דאין נראה כדברי הרמ"א בזה וספיר יש לומר דאין כאלו מחלוקת כלל דמהרי"א לא אמר אלא כשהמחרק בעלמו מחרן דבריו וזוהי גם מהר"ם מורה ומה שכתב דלא מהני היינו כשאין המחרק עלמו מחרן דבריו רק שבת דין ירלו לתקן דבריו שונתו היתה כך וכך בזה הוא סובר דלא מהני והוכיח כן מדברי מהר"ם עלמו עיין שם נמלא לפי זה דכולי עלמא מודו דיכול הוא בעלמו לתקן דבריו לפטור את עלמו ומלשון הרמ"א בדרכי משה סי' ח"ד אות ה' אבל מהר"ם מרובורק פליג וכתב על אחד שקרא לחברו כנען דלא יוכל לתקן דיבוריה ע"כ משמע שכן כתב מהר"ם בפירושו אבל הגאון למח דק שם העתיק לשון מהר"ם והוא ראובן קרא לשמעון כנען יש לדון כאלו קראו עבד דליכא למימר שרואה לומר כמו כנען צידו מאזני מרמה דאם כן עבד נמי רואה לומר עבד עברי או עבד ליה לאיש מלוה עכ"ל ודקרק מלשון שמואל שאין בית דין יכולים לתקן דיבוריה שכן היתה כונתו כל שהוא אינו מחרן דבריו שלכן נחזקו אבל אם הוא מחרן דבריו כן פטור ובספר בית אהרן בחלק יו"ד במערכת הח"ת אות ו' כתב שכתב בעי חיי חשן משפט ח"א סי' רל"ו וסי' רל"ז כתב בעיין חירופין וגיורופין ואי מלי לתקן דיבוריה ולפי הנראה טעות סופר יש כי עיינתי בבני חיי הנ"ל (חלק א' לבד י"א אללי) ואין לו חלק כי רק קל"ז סימנים יש בו ואולי הוא בח"צ ולדברי הרב למח דק הכל מודים שיכול לתקן דבריו ולומר שלכן נחזקו אם הלשון סובל מה שהוא מפרש בכונתו דודאי אם אין הלשון סובל פירושו לא משתנין דבריו כמו שכתב שם באחר שאמר לחברו על במו שאינה בחולה ותבעו לדין ומחרן דבריו שלא היתה כונתו שאינה בחולה לפי שנבעלה אלא כונתו שאינה בחולת דמים לפי שכבר בגרה והשיב דלא הועיל כלום דסתם בחולה היינו בחולת בחולים :

ע"ה נדפס ספר פדה את אברהם לגדול דבורט י"ז ושם ראיתי במערכת הדל"ת פ"ה הובא שאלה ותשובה מהרב אחיו יוקטן מהר"ר יוסף י"ז בני שאמר להדין השופט שבימי אחת כמלאך המות סתם ולא פירש כונתו אם יש בזה דין עונש מפני משמעות לשון זה הוא שהוא רוצה ולוקח נפשות כמלאך המות או אין לו עונש על מה שאמר בכ"ף הדמיון ובתשובתו כתב בשם מר אחיו הרב הגדול מנחם אברהם י"ז שישנו בנזק טעם לשבח על מה שהסנהדרין נקראו עיני העדה על פי מה שאמרו בעבודה זרה דף ז"ך ע"ב דהמלאך המות מ"א עינים וכו' והדיינים לריכס להיות מלאים עינים כמוהו כלומר שיתנו דעתם להסתכל יפה יפה בכל דבר מכל הגדלים עיניהם ישימו לראות בארבע פיטות כהמלא עינים שרואה מכל לז וזוהי אמר הרב המשיב י"ז דיכול לתקן דיבוריה במה שקראו להשופט כמלאך המות כלומר שהוא שופט בלד

בענין זה בספר קהלת יעקב דף קס"א ע"ג (קהלת יעקב שניד הוא דפוס אשכנז ואין הדפים מסוים וכונתו לדברי הרב שהבאתי למעלה) ובספר מוצר קדמות מערכת הכ"ף אות י"ט אפיין נמטייה כי עיינתי שם ואורו עיני כי ראיתי שמרן חיד"א תמה על הרב קהלת יעקב כאשר כתבתי שאינו מובן מאי קשיא ליה מההיא דאל יפתח פיו וכו' וגם דקרק על הרדב"ז למה לא הוכיח דברי הפסקים סי' נו"ר ושמעתי דמהר"א בפומיה סדיר ועוד הקשה עליו מלשון הזהר הקדוש פרשת משפטים דף קכ"ב כההוא דאמר לחבריה כרשע עבדת לי שאינו חייב ומייתי קראי מובא היתה כאלמנה היה ה' כאויב ולא אויב וכו' והוא היפך דבריו וכתב ליישב מה שקשה על הזהר הקדוש מההיא דכמעט כסדום היינו וקראם הנביא בשם ה' קליני סדום דאין דברי הזהר אמורים אלא בענין שהיה יכול לומר בלא כ"ף הדמיון כגון היתה אלמנה או היה ח"ו אויב בזה דרשינן ולא אלמנה ולא אויב דאינו השואה גמורה ולכן האומר לחברו כממזר כרשע פטור דהיה אפשר לומר לו ממזר רשע אבל לא היה שייך לומר כמעט סדום היינו דכשזמור אדם שאירע לראובן מה שאירע לשמעון אינו זדוק לומר אירע לראובן אירע לשמעון ובהכרח לדין לומר בכ"ף אירע לראובן כשמעון אף שהכונה היא ממש כשמעון ואינו כ"ף הדמיון ובההיא דזהר שפטור ר' אליעזר למי שאמר כרשע עבדת הים הוא כ"ף הדמיון שהיה יכול לומר רשע מה עבדת והביא מה שכתבו הרבנים חכם לבי בס' ע"ו וקהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות ק"ד ובמענה לשון ח"א שכתב ספר נאות יעקב דף כ"ג ע"ב על מה שכתבו הפוסקים דהאומר לחברו כממזר דעו כקוראו ממזר דלדין לומר דאף דבכל דוכתא אמרינן כ"ף הדמיון היה ה' כאויב ולא אויב ממש וכו' הכא שאני שכוונתו לומר פסול לבא בקהל כמו ממזר דמשום זילותא הוא והא איכא והשיב על זה דאם איתא דנחזקו לבנות היה לו לומר בלא כ"ף וזה נזהר לומר כממזר לומר שאינו ממזר וזיין שכתב בענין זה בספרו פתח עינים ליומא דף כ"א ובמקימות אחרים וספר זה אין אללי ודבריו שבמקימות אחרים לא ידעתי איך מקום כבודם ומדבריו הנ"ל נראה בעליל שדעתו מסכמת להכרח הזהר הקדוש לפטור כיוצא לזה וכמו שנראה גם כן שזו דעת הרמ"א בדרכי משה ובהגהה סי' ח"ד הנ"ל והיה נראה לפסק בזה ממה שכתב הרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב סי' רפ"ג דאף דבלישאל דקרא כ"ף הדמיון אינו השואה גמורה היתה כאלמנה היה כאויב וכן בלשון מחמיר מכל מקום בלשון בני אדם הוא השואה גמורה וככתב שכן מוכח מתשובת הרשב"א עיין שם אך כבר כתבתי בקונטרסים הכללים במערכת הכ"ף אות ע"ו שנמענה לשון ח"ג סי' קי"ז חזר בו לפי שראה בספר מ"מ (אולי הוא משאת משה) בח"ג מסי' כ"ו עד סוף סי' ל"ב שהאריך והעלה דאף בלשון בני אדם לאו השואה גמורה היא וכן כתבתי שם בשם הרב נחמד למראה בח"א דף קפ"ז ע"ב ועיין לקמן אות ה' (בד"ה עתה נדפס) (ובליוני רבינו לין בדין זה סתרת המים בשוירי סתרה מערכת ב' אות ע"ה) :

ד' הקורא לחברו ממזר דקימא לן דהיה סופג את הארבעים בזמן שבת המקדש קיים כסתפק ידירי הרה"ג המניה לספר ישרי לב י"ז בחלק יו"ד דף ט"ז אות ו' בזה ראובן קרא לשמעון בן ממזר ובא רעו לו וקראו ממזר אי סופג ארבעים ומה שהביאו לבית הספק הוא לפי מה שכתב רבינו מהר"י בן מיגאש בתשובה סי' ז"ד דהקורא את חברו ממזר ואחר כך קראו בן ממזר סופג שמונים עליו ועל אביו אבל אם מחללה קראו בן ממזר ושוב קראו ממזר אינו סופג אלא ארבעים דכיון שאביו ממזר גם זרעו כמוהו אם כן הוא הדין בזה דלפי דברי ראובן שאביו ממזר הרי גם הוא ממזר ואם היה ראובן קוראו אחר כך ממזר לא היה חייב על השניה ואם כן הוא הדין שלי יהא פטור והלריך יסוד ואיין לעיין בספר מע"ל (מערכי לב) ח"א דף קכ"א ע"ג ונדיב לב ח"א דף רכ"ד ע"ד ולי הדל במחילת כהה"ר אין הנדון דומה לראיה ואם ראובן קרא לשמעון ממזר וגם לו קראו אחריו ממזר למה יפטר לו בקריאתו מפני מה שקראו כבר ראובן ממזר וגם הוא עונו יסא על שקראו ממזר ומה שפטר רבינו מהר"י ן

ורווחו בענייני חמץ ובחוק כד אמר לו אמה גוי וכו' כמ"ל נראה דאין לו עליו דין ודברים ושפר התגלל בלדק ובפרט שהדברים מוכיחים קן נראה דבני האי גונא כולי עלמא מודו דאין לו עליו כלום :

ומדרי דברי בזה אמרתי להודיע שנדפס עתה ספר הנורא וזר יוהספ לכוזר ידידי הגאון המופלא מהר"י שטערין אבד"ק שאויל י"ז ור"ח בסי' י"ג שנשאל בנוסח הדרכה מברכות השחר שלא עשני גוי שיש מפקפקים בנוסח זה בהיותו משמש גם על האומה ישראלית והנחתו רק על קיבוץ רבים ומפני זה יש מכריעים לומר שלא עשני נכרי ויש פוסקים לומר שעשני ישראל והאריך מאד בעניינים אלו וכחצ בדף כ"ב (נד"ה ואמנם) דמחורחא לומר בנוסח רבינו העור והגר"א שעשני ישראל רק שלחן הטוסח לומר כן הוא כמעט דבר שאינו נשמע לרוב העולם נגד הנוסח ברוב הדפוסים ונגד דעת הבית חדש ומגן אברהם ואחר שהאריך עוד בעניינים אלו כתב בסק"ג שבספר מאורי אור דף קמ"ז ע"א בחידושו לא"ה סי' מ"ו כתב ו"ל צמ"ש טעות שלא עשני גוי שגם ישראל נקראו סתם גוי וביאיר נתיב נמלא יותר משלשים מקומות ואם כן ברכה לבעלה ממש שהוא דובר שקרים לא יכון פגול הוא לא יראה ח"ו ובלי ספק אותם רבנים חריפים בשמעתא ולא הורגלו בפוסקים ובשנחא דעל על והרבנים שהרגישו לא בקשו לנגל כבודם בלא הועיל כי ההרגל נעשה טבע במולדות רעש הטעות ומי שצידו למחות לא ידום כי נטל עליו להליל נפשו עכ"ל הספר מאורי אור והגאון המחבר י"ז עמד על המנין דק ואשכח קרוב לששים מקומות בכל הסק"ד שנאמר החומר גוי על ישראל והזכירם בפרטות ובהערות יקרות על איזה מקראות ועל דברי המפרשים והביא בדף כ"ג ע"ב (ד"ה ובמאורי) שבספר מאורי אור בחלק ב'אר שבע בהלכות לא"ה סי' מ"ו שהתירעם על הנוסח שלא עשני גוי דמה זה השבח הלא נאמר גוי וקהל גוים יהיה ממך אלא שנקראו גוי אחד על חטיבה אחת שיחדם לעבודתו וכו' וכן נאמר יבא גוי לדיק שומר אמונים ונאמר עם חכם ועבדו הגוי הזה וכו' ויש סידורים שהנוסח שלא עשני נכרי ואף שהלשון קרוב יותר מכל מקום אינו נכון כיון שמדבר בפשוטו על הבא מארץ אחרת וכו' וכיון דפשט הלשון על איש מובדל ממנו מלך מקומו אם כן איפוא הוא לשון עליזים וכו' וגם לא יתכן שלא עשני עובד אילנים דלא אפיק ישמעאלים וגם שלא עשני ערל אינו שייכות בנפש ואף בגוף בתחלת עשייה כולם ערלים ומחורחא גירסת העור שעשני ישראל ואחר שהאריך עוד מרן המחבר י"ז סיים בצוף התשובה הרחבתו הדברים קצת באשר ידעתי כי קשה להעולם לשנות מהרגלו במה שרואה שרבים נכשלים בו מבלי משים על לב והמונע בחמיצת הנוסח שלא עשני גוי יתברך בדרכת אברהם ויחזק להשים אותו לגוי גדול ועולם ואם נקיים הגירסא שלא עשני גוי היה ראוי להיות כמו בעלינו לשבח שלא עשנו כגויי הארצות ולא בסתם גוי שמורה אדרבא על הקיבוץ מהאומה וכו' אלה הדברים אשר בספר היקר זכר יוהספ שם ועם שאיננו מענייננו קניתי אותם בקנין אגב למזכרת כי הדברים הם נכונים להלכה ולמעשה וכן אנכי מוהג לומר שלא עשני גוי כגויי הארצות :

מ"י שקרא רשע למי שזרק לפורני ידיו ולא כנסם לשורפן או לקיבצן כדן התלמוד אם מה שזרקו הוא במקום שאשה מליה אין לרד כפרה אבל אם זרקו במקום שאין אשה מליה שם לרד כפרה על שקראו רשע שלא כדן כן כתב הרב יד נאמן בחידושו למסכת שבת בדף י"ד ע"א מדפי הספר :

והקורא לחבירו טמא שפחים ומין ומוסור חייב מקל וחומר דרשע עיין נאמן שמואל סי' ל"א בשם רש"ל ועיין להרב המצ"ט בחמיונות סי' קל"ה ס' כתב הרב און אהרן במערכה זו אות כ"ד ומי שיש בידו ספרים ה"ל עיין בדב"ק :

א"ה אומר לחבירו איזה משל (היינו דאמרי אינשי וכו') ואותו המשל תחלתו רך ומחוק וסופו קשה ומר אך האומר לא סיים דברי המשל רק אומר תחלתו והנאמר עליו רוצה לגדותו והאומר מתגלל כי אינו אלא משל בעלמא ואין זה דרך ציון ועוד כי הוא לא סיים דברי המשל כתב מרן חיד"א בבבלי יוסף

בלדק לופה ומביט בכל הדברים וכמו שכתב מהר"י במי שקרא לחבירו פסול דמין מותר דבוריה דפסול מחמת קורבה קאמר וכמו כן זה שאמר להדין שהוא כהמלאך המות מלי לתרוי שכוונתו לטובה שהדין הזה שופט בלדק ומדקדק הדק היטב בדין שבה לפניו להסתכל יפה בעינא פקחא מכל הדברים כאלו הוא מלא עינים ומלי פטר נפשיה בזה וכו' ואלו לזה כתב מהר"י וייל בסי' כ"ט בשם רבינו אביגדור הקורא לחבירו בן האונה יכול לומר זונה פונדאקיות קאמינא והקורא לחבירו פסול יכול לומר פסול לעדות מחמת קורבה עכ"ל ר' אביגדור וסיים מהר"י אלא דמחללין דבוריה במאי דאפשר וכל שכן בגדון דידן שאמר הרי אחת מחתם כמו ממזר דיש לפרש עז פנים לכחש כממזר ולא הייתה כוונתו לומר שהוא ממזר ממש כעין זה דרשין בפרק קמא דתענית היפה כאלמנה ולא אלמנה ממש וסיים הרב י"ז נמליט למדן כל שאפשר לפרש לטובה לתרוי דבוריה אינו חייב וכן נדון דידן מלי לתרוי כדאמרן ואינו חייב שכן כתב דהרב מלך שלם בדף קמ"ז ע"ב נשאל על אחד שקרא לחבירו לזכר רביותו אף דמלי למימר ליה עובד רביותו ממלרים משום שאם כן גבי עבד נמי מלי אמר ליה עבד עברי אמרתי לך או עבד לזה לאיש מלוה וכמו שכתב בבאר הגולה ח"מ סי' ת"ך (בסעיף ל"ח) על מי שקרא לחבירו כענין שאינו יכול לומר כענין בידו מאזני מרמה אמרתי לך דמבואר מדבריו דלא ניחא ליה לומר דמחללין דבוריה ולא מלי פטר נפשיה בזה והקשה עליו מתשובת רבינו אביגדור הנ"ל וסיים שבגדונו (שאמר להדין שהוא כמלאך המות) גם הרב מלך שלם יודה שפטור משום שאמר לו בכ"ה הדמיון והוא כגון מהר"י וייל והביא תשובת הרב"י החדשות סי' תל"ב הנ"ל והקשה עליו שלא זכר שבדבריו כתב מהר"י וכו' אלו תורף דברי רב הו"ד יוסף י"ז שם :

ו"י הדל מה שכתב לפירו מנעם דמלי לתרוי דבוריה וכו' וכו' הנה לפי מה שמבואר בדברי השאלה שקראו כמלאך המות סתם ולא פירש דבריו ומתבאר מדברי התשובה שהן עוד היום אינו אומר התגלות זה (שכוונתו היה לשבח שטיפט בלדק וכו') רק שהבית דין באים לפטרו במה שנפרש שלטובה נהגין לפי מה שהבית דין מדברי הרב נאח לך אין לו בזה מקום פטור וכולי עלמא מודו דכשאינו מתגלל בעלמו אף לא טעינין ליה לפטרו וספר מלך שלם אין אלא לראות דב"ק דממה שחלה טעם הפטור על פי סברת מהר"י מריבוצק (שהביא הרמ"א בקיור והרב באר הגולה לדיק עתק תורף דב"ק) משמע דלסברת מהר"י (שהביא הרמ"א שם) אין הדין כן הנה לפי דברי הרב נאח לך דלא הנ"ל גם מהר"י מודה בגדונו (שהגידו אינו מתרץ דבריו) דלא טעינין ליה מאי דאיהו לא טעין אף מה שכתב מטעם שלא אמר לו אלא בכ"ה הדמיון עם שיש להרגיש עליו שלא זכר שאינו פשוט לומר כן והוא חידוש שלא ראה דברי הרמ"א בסי' ת"ך סעיף ל"ח שהביא מחלוקת בזה והרב תרומת הדשן פסק כדעת הרב"י דלא מהי ליה מה שאמר בכ"ה הדמיון מכל מקום כבר כתבתי למעלה בלוח ג' שנראה מדברי הרמ"א דברכי משה ובמפה שדעתו ככתוב בזה"ק דר' אלעזר פטר להסוה דאמר כרשע ולא אמר לו רשע וכן נטע דעת מרן חיד"א שהבאתי שם וראיתי שם בסוף התשובה (נד"ה המורס) שהסכים לפטרו בגדונו מטעם כ"ה הדמיון שלסברא זו מסייעי לה דברי הוהר הקדוש וכו' ע"ש :

ומכ"ה האומר נלמוד על אותו האיש (הידוע) שאמר לחבירו במסיבת רבים אחת גוי וחבירו התקלף עליו ורגו על זה והוא לא השיב דבר ואמר להמסובים הוו עלי עדים שקראתי גוי ואני התבענו לדון על זה ואמר לו איך לרד לעדים ולא איבראו סהרי אלא לשקרי ואני לא אשקר ולא אכזב ואם תזמיני לבית דין אודה על האמת שכן אמרתי וכן הוא וכשהזמיני לדון שאלוהו בית דין מה מלאת בו עול שקראתי גוי השיב יבא גוי לדיק שום אמונים האיש הזה מספר במסיבה שהוא זכיר וזרזו מאד בענייני חמץ ומוהיר מאד את כל בני ביתו על דבר זה ורבותיו דרשו שומר אמונים שאומרים אמינים וכונתי היפה לומר לו שהוא גוי לדיק שומר אמונים והוא לא ידע ולא התבונן וחמתו בערה בו וכלו איזה מהמסובין והעירו שכן היה המעשה שהיה מספר והולך

ברורות שאסור להתחתן בבת זו ושהם עובדי עבודה זרה וגרועים מכותים ובסי' ס"ט כתב דאין עונין אמן אחר ברבותיהם דכל כונתם אל הש"ט הנ"ל וגרועי מאפיקורסים ובסי' ק"י כתב ספר טורה שכתבו המאמין בש"ך הנ"ל לר"ך שרפה ושפתחו חפליה שלהם ומלאו בהם לורת המלנפת לבנה כחומר וכסוב עליו משיח ש"ך וזה שמו ה' לרקנו ח"ו ע"ש באורך מכל זה נראה דחייב הקורא לחברו ש"ך כן כתב רבין חסידא כפי אהרן דף ל"ג אות כ"ב ומר נכדו הרב יצ"ו לין לעיין במוה"ר"ש ח"ג סי' מ"ט :

הקורא (ט') לחברו הדיוט יש להספק קצת אם יכול לתת דבריו שלא כיוון לבנותו אלא שכן נקרא כל אדם הדיוט לגבי אומן כדרך שאמרו הדיוט חופר כדרכו והאומן מכליב (מועד קטן דף ח' ע"ב) וכדכתב הרשב"א במה שנשאל בחלק חמישי סי' ט"ו בלוחה שאמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך (מגילה דף ט"ו ע"א) שאם הוא הדיוט ממש גם קללתו גם ברכתו מה זו עושה והשיב חתלה אומר כי כל הידור מחברו בדבר נקרא הדיוט כנגדו באותו דבר והנה דוד המלך ע"ה נקרא הדיוט בעבודת בית המקדש לענין אחד מהכהנים הקטנים וכן כל הכהנים נקראים הדיוטים בערך הכהן הגדול לפי שאין ראויים להיות כמוהו וכן אפילו בענין המלאכה הגדול שבישראל נקרא הדיוט כנגד אחד מן האומנים באומרו שהדיוט חופר כדרכו והאומן מכליב וכן בכל ענין וענין כפי מה שהוא וכל שכן בסי' שוא ידור מחבירו במעלה כי כל ישראל כהדיוטות לפי המלך על כן אמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי ארונה בך את דוד ה' אליהו יר"ך ונתתה ונענה והעלו הענין עד שאמרו בפני כל אדם (אבל) [אלל] הברכה לשי"ת והוא מעין כל הברכות וכבר רמזתי לך ענין הברכות באמרנו ברוך אתה ייחודך ויתרומם ואמר דוד המלך ע"ה ברוך אתה ה' למדי חוקך ואפילו אם יש בענין סוד עמוק כבר קרבתו לך הענין הזה במה שאפשר אללי לקרב לפי ק"ד ומה יקשה לך יותר ממה שאתה רואה בכחוב כי זו בחר ה' לשרתו ולבדך בשמו ואמרו וברכת את ה' אלקיך גם ידעת מה שאמרו (בפרק קמא דברכות דף ז' ע"א) אמר ליה הקדוש ברוך לרבי ישמעאל ברכני בני ואם היה בענין הכרכה שאמר לו יחי רגון שיכבשו רחמך את כעסך ויגלו רחמך על מדותך והכנס עס בניך לפני משורת הדין וכבר אמרו בחולין (דף ס' ע"ב) שהקב"ה מתאווה לחפלתן של ישראל וכך היא מדת השי"ת שכן חייבה חכמתו שעל ידי חפלת חסידיו וברבותיהם יתרחב ויתרחב טובו למדברין ומכירי טובו כן הוא הענין לפי דעתי אף על פי שיש פנימי ואלת זה לאשר זיכה אותו השם יתברך להחזיקו בספר תורתו עכ"ל הרי דכינו הדיוט אין במשמעותו לשון בזיון דוקא דיש לפרש על אופנים הנ"ל ואם כן נראה שיכול לתת דבריו שלא היסע כונתו לבזותו :

יוסף יו"ד סי' של"ד אות ג"ן שטענותיו שהם זו לרקו יחדיו דאין להקפיד במשלות שהרי אמרו בסופה דף י"ג ע"ב על משה רבינו לפוס גמלא שיחנא ע"ש בפירש"י וביבמות דף מ"ה ע"א אמר שמי בר חייל לרב אמרי אינני גמלא במדי אקבא רקדא וכו' הרי דאין להקפיד במשלות והרב מוהרי"ם בחשונה יו"ד סי' ט"ו דהאומר דרך לחות ולישנא דקרא אינו נקרא מצוה וכל שכן בזה דפסקיה לרבנריה ולא סייס המשל והרי בזבחים דף ל"א אמר רבא ויקן כישן ואי חזיקן לשרש הכחוב יתפלל האדם איה מקום לשון זה ובדלי דרבא אנב ארתיה השמיטנו דין דאין להקפיד אלא על היולא מפיו ולא מדקדקין בשירי הלשון וכן מתבאר מדברי הרב מהר"י מזבונא (שנדפס אחר הדברי יוסף) בסימן ק"ץ דאין להקפיד על דבר שהוא משל בעלמא כדאמרי אינני ח"ל מעשה בזבחים כליל ע"ש שמו לשמוח כמנהגם והאמרו הרבנים ופחה אחר מהם ואמר רב פלוני הוא גדול כרב זה והשיב השני ואמר המגדיל בין קדש לחול ושאלוני ופטרתי מהא דאמרינן בפרק הפועלים כלי שנחמם בו קדש ישחמם בו חול אלמא אפילו לרבי קראו חול נגד ר' אליעזר ב"ר שמעון מיהו לא דמי החם משל קאמרי כדאמרי אינני כלומר כי היכי דזה אסור כך אני איני רואה לינשא לו אולי זה גדול מזה אבל לא קראה לרבי חול וראיה מאיבא דאמרי דאמרי ליה קולבא רעייא וכו' וכן קראה לרבי קולבא רעייא והלא רועה פסול לדין ולעדות אלא על כרחין אמרה כך משלי אינני אם כן אנא נמי [לא] אנשא לו אולי זה גדול מזה עכ"ל ודברי הרב בחשונה זו לריכס ביאור יפה על כל פנים מתבאר מדב"ק דאין להקפיד בדבר שהוא משל בעלמא וכדעת מרן חיד"א ואולי לזה נכתב הרב המגיה שבמפתחות הספר לין לעיין בדברי יוסף הנ"ל ובספר כנסת הגדולה החדש בספר רביעי בלד ע"ז אות י"א כתב רב אחד בשם מר אביו ראייה דבלשון לחות ומשל לית לן בזה מההיא דאמרי לרבי קולבא רעייא ומר בריה לין לחשונה הרב מוה"ר מזבונא ודברי יוסף הנ"ל. ובספר ישרי לב ברוך ל"ד ע"ג אות י"ג הביא ידי הרה"ג המגיה יצ"ו מה שכתב מרן מוהרי"ם על מי שקרא תגר על ממוני הקהל וקרא עליהם המקרא ואם בני יהודה מכרתם לבני היונים דכיון דאמר דרך לחוק (לחות) אין בזה גנאי והביא ראיות לדבריו וכתב שעמד בזה הרב הגדול בספר חקי חיים דף קמ"ה ע"ד אות ל"ב והלצין עיון ובבאות ל"ג ספר ראיות מרן חיד"א בדברי יוסף סי' של"ד סג" (מההיא דסופה לפוס גמלא וכו' ומדברי רש"י ביבמות דף מ"ה) ולין עוד בזה ואין אללי ספר חקי חיים לעיין בדברי קדשו :

האומר (ח') לחברו שהוא מכת של ש"ט שחתי לני עיין בספר תשובה מאהבה חלק א' סי' ח' שהוכיח בראיות

מערכת חדש בזמן הזה

ואחר שהביא עדות נאמנה מהאשל הגדול הוא הרא"ש שכן פסקו כל החיבורים לא הולך להביא שכן דעת הרי"ף כמובן ומכל מקום אינו פשוט לומר כן כמו שמבאר להענין בדברי המשפטים ביו"ד סי' רל"ג ועיין בחשונות מים רבים בחלק א"ח סי' מ"ג שכתב הרב השואל מוה"ר בנימין דיאס דנקטין שהוא מן החורה :

ואף שמדברי הרב באר הגולה בסי' רל"ג נראה שנתנה דעתו לומר דחדש בזמן הזה דרבנן לא סמכין עליה וכו' ומה ילא לידון למי שאין לו מזה אלא מן החדש דאסור לו לאכלה אף שכתב על ידי זה מנולות עשה דאכילת מזה שהיא בזמן הזה מן החורה וביאר שם דאין שייך בזה לומר אחי עשה ודמי לא חעשה ע"ש אמנם דעת הרב המחבר שם בסי' מ"ד דאף שכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דאסור מן החורה בזמן הזה מכל מקום כיון שיש אמוראים שסוברים שבזמן הזה הוא מדרבנן ועשו מעשה בעלמא להקל בספקו דכין ספק דרבנן יש לסמוך על זה בשעת הדחה כדאשכחן במסכת נדה דף ע' ע"ב דכל דלא איפסיקא להלכתא

א') **חדש** בחולה לארץ בזמן הזה נראה מדברי הרי"ף בסוף פסחים שהוא מדאורייתא שכתב ואסור לן למיכל חדש עד אורתא דשיבסר נגהי תמיכרי וכתיב וכו' וכן החדש אסור מן החורה בכל מקום וכו' וכן הם דברי הרא"ש שם ומשמעות הדברים הוא שאסור מן החורה בכל מקום בזמן הזה והוא שכתבו ואסור לן וכו' כלומר גם בזמן הזה הוא מן החורה (אך בקטור פסקי הרא"ש שם כתב אסור לאכול חדש גם בזמן הזה עד אורתא דשיבסר נגהי תמיכרי ולא כתב מפורש שאסור מן החורה בזמן הזה גם בחולה לארץ ומדכתב עד אורתא דשיבסר וכו' מוכן דעל חולה לארץ קאמר) גם בסוף פרק קמא דקידושין כתבו הרי"ף והרא"ש בסי' ס"ב דקמא לן כר' אליעזר דאמר אף החדש דסחם לן הגא כותיה דתנן החדש אסור מן החורה בכל מקום וכן הביא רבין חסידא בארעא דרבנן סי' רל"ח שכתב כן מפורש בהרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות ריש פרק עשרי שאסור מן החורה בכל מקום ובכל זמן וכו' ושכן כתב הרא"ש בחשונה כלל ב' שכן פסקו כל החיבורים

יכולין להודות דאי אחיך אחיך (עיין לקמן אות י"ג) ב' מראה פנים מסבירות להלכה כמאן דאמר חדש בחוה לארץ דרבנן ג' דיש מקום לומר דלכילי עלמא חדש בחוה לארץ דרבנן ד' יורה בלוק דלכילי אמוראי בתראי חדש בחוה לארץ שגל בחוה לארץ הוא מדרבנן ה' ומימיהו יוסף עליו בבא דהיתרא בחדש של נכריים בחוה לארץ דיש לומר דלכילי עלמא שרי שוב עמד לבאר היסור במשקין הנעשין מחבואה חדשה שנאמר בזה שלשה טעמים א' משום שלא כדרך הנאמן ב' משום דישא בעלמא נינהו ג' דמשקין היוצאין מהפירות אינן כמותן והאריך לפלפל בכל הטעמים ובדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים המדברים בזה וכחב בחתימת דבריו כלל דנקיטין מהי מילי מעלייהא דכתיבין דיש לכל הגדרים על מה לשמוך הן מדר חדש בחוה לארץ וגם מדר שחדש אינו טהב בשל נכרי מן החורה וגם מדר דמשקין אינן מן חורה ואם כן בדברים שהוא בעין בעל נפש יחזיר על עלמו רק במשקין יוכל לשמוך בריוח על כל הני לרדים שבארנו בארובה שמורה וערובה כדא ובהלכה שעלה בידנו ללמוד זכות על עס ה' גם בספר בית לחם יהודה כתב בס' רל"ג במקומות שאי אפשר לעיבדי ארמה לזרוע שעורים ושבלת שועל קודם העומר אם המקומות ההם רוב שתייתם שרר אין להורות לאיסור אבל אם רוב שתייתם יין ואין לריבם לשעורים רק לפעמים למאכל מזה למחות - בהמן העם ולהודיע להם האיסור ומי שזוהר מחדש יכול לבאול הכשל שנחבשל בכלים שנחבשל בהם חדש ושפחות י"ט מותרים מדר דרובה עושים י"ט מדרן לבד ועוד דאף שנתערבו מחבואה חדשה על כל פנים הרוב מוכרח להיות מדרן שנים ולא מחדשים דאין בהם כח כל כך להוציא י"ט ועוד דהו דק יצא בעלמא כמו שכתבו כל האחרונים ועוד דכמה דעות מקילים בחוה לארץ וגם בלחם הפנים כתב בס' פ"ד להסיר מטעמים שלי עכ"ל:

ג' ודגאון שאגת אריה בתשובות החדשות בקונטרס לדיני חדש האריך מאד בדינים אלו וארשום בס"ד חורף דב"ק והוא זה בס' א' (בדף כ"ה) הביא מה שכתב הרא"ש בכלל כ' בשם רבינו ברוך דאפילו אם גדלה תבואה ברשות ישראל עזה בחוה לארץ שאין איני סומכים לארץ ישראל נראה להחיר דלא גזרו אפילו מדרבנן דומיא דמעשר דלא גזרו אלא בחוה לארץ הסמוכה לארץ ישראל והרא"ש כתב שדבריו תמוהים דאף לדבריו שאינו טהב בשל נכריים אם גדלה ברשות ישראל מה שיך כאן גזרה דרבנן בחוה לארץ אסור מן החורה וראיותיו אין בהם ממש עכ"ל וכתב על זה (בשאלת אריה) דראיות רבינו ברוך לא נודעו מה הן וחתר לרעת ראיותיו מתוך שיטת הש"ס וברוח מבינו דק ואשכח על מה לרע דברי רבינו ברוך הוטעמו וביאר גם כן מה שקשה לשיטתו ומסיק דאף למאן דאמר חדש בחוה לארץ מדרבנן הוא מכל מקום טהב איסורו בכל מקום אפילו במקומות הרחוקים מארץ ישראל ובס' ב' עמד לבאר אם הלכה כהנה קמא דר' אליעזר בסוף פרק קמא דקידושין חדש בחוה לארץ אינו אסור מן החורה או הלכה כר' אליעזר דאסור מן החורה והרבה להביא ראיות להוכיח דנקיטין דאסור מן החורה ובס' ג' עמד לבאר אם איסור חדש טהב בשל נכרי וכתב שהסוספות והרבה מהראשונים כבר הסכימו דטהב בשל נכרי ולא ספק אדם מעולם עד שבה הרב בית חדש והורה דחדש אינו טהב בשל נכרי ומלבד שסתר ראיות הראשונים עוד הרבה להביא חבילות של ראיות דמותר החדש בשל נכרי אבל במחילת פבור תורתו הרמה כל דבריו תמוהים וכו' והאריך מאד לקיים דברי הראשונים וגם לרמות ראיות הרב בית חדש וגם על דברי הרב שפתי כהן בדין זה שקיל וטרי ומסקנתו שדעת הראשונים הוא עיקר דחדש אסור בשל נכרי ובדף ל"א ע"ב כתב מה שיש לפלפל בדברי הראשונים עס כי לענין דינא הלכה כמותם (גם הרב משה אהרן ב"א ס' ר"ן ד' קל"ז ע"ב הרבה להשיב על דברי הרב בית חדש בזה) ובס' ד' עמד לבאר בחדש בחוה לארץ אם מותר לקטור קודם שהותר לאכילה או אסור עד שותר באכילה ואף דמון החורה ודאי מותר דאינו אסור לקטור אלא ממקום שראוי להביא ממנו העומר ואין חוה לארץ בכלל זה מכל

פלכתא בגמרא בהדיא דלא כפלוני ובפרט איכא דעביד עובדא אף כי רבים פליגי עליה יש לסמוך עליו בשעת הדחק ובנדרן דידן רב פפא ורב הונא זריה דרב יהושע עבדי עובדא ולא איפסיקא בהדיא הלכתא דלא כחיתיהו לכן יש לסמוך עליהם בשעת הדחק לומר דחדש בחוה לארץ דרבנן ואחי מותא אכילת מזה ודחי ליה ולא גזרין כיה ראשון אטו כיה שני דהוי גזרה לגזירה אלו מורף דב"ק והאריך עוד בטעם פסק דין זה (מלה מחדש) ע"ש יש לערער בדב"ק בזה דלא אמרינן כדאי ר' פלוני לסמוך עליו בשעת הדחק אלא במדי דרבנן עיין בשדי חמד חלק הכללים במערכת הכ"ף כלל ק"ט (בד"ה ומכל האמור) ועיין להגאון למח דק החדש בחלק יו"ד ס' ר"ך מה שכתב בשם רבינו הגדול לענין מלה שמורה מחבואה חדשה והובא לקמן (בד"ה ומה שהקשה) ובקונטרס אסיפת דינים במערכת חמן ומלה ס' י"ד אות ט"ז מה שהבאתי בשם ש"ח שאלת שלום תניינא ס' קפ"ג:

ב' ובקונטרס שם חדש שבספר מגן האלף ס' תפ"ט (להגאון מחבר ספר גט מקשר ועוד ספרים רבים) האריך מאד בדין זה וחורף דב"ק הם דלכאורה נראה דאחרי דשיטת הקדמונים אשר בית ישראל נשען עליהם היא להחמיר בחדש שנהג בחוה לארץ בזמן הזה מי ירים ראש להכריע בדבר הזה וכאשר לבש חדרה הגאון בעל פני יהושע אך בהיות הדבר להליל הכלל אשר כמעט אין נקי כי אף מי שנהג סילסול בטעמו להנהיג בחומרת חדש הלא בטרם ידע מאוס ברע ובחור בטוב הלא כבר נחגדל מאל קומתו בטרם ידע להזהר כבר נתפסס בחדש וחלילה לומר שלכל העולם תהיה המכשלה הזאת אחת יום להכשל ולהתפסס מאיסור חורה לזאת כל הבא להניל שומעין לו כי חלילה שלא ימלא במשך זמן הדורות מי שאין ראוי להודמן תקלה על ידו במדי דאכילה ולזאת בא ללמד זכות על מנהגן של ישראל כי הוא יתברך חפץ בהגדרן והנה בתחלה כתב דמוכח בש"ס דבמדי דאיכא פלוגתא אפילו באיסורי שבת אם נתפשט המנהג כהמיקל לא מבטלינן מנהגא בדאמרינן בריש פרק ר' אליעזר דמילה במקומו של ר' אליעזר היו כורחין ע"ס לפחמים בשבת הרי דאפילו באיסור שבת שעבשו סקילה אם נתפשט המנהג כהמיקל לא מחינן בזה גם בחולין בפרק ראשית הגז דף קל"ז ע"ב אמר רב נחמן בר יצחק האידגא נהוג עלמא כחלת סבי כר' אלעאי בראשית הגז וכו' יאשיהו בכלאים וכו' וכתבו התוספות דכל האמוראים או רובם לא סברי הכי וכו' הרי דאפילו באיסור כלאים דאורייתא וכו' וכן פסק הרמב"ם וגם ונתן קצת בפסק הרמב"ם בדין כלאים וסיים על כל פנים נראים הדברים שהמנהג יש לו כח להכריע אפילו בשל חורה אפילו כיחיד (אמר המחבר על דבריו הללו יש לפקק קצת כמו שכתבתי בחלק הכללים במערכת המ"ס כלל ל"ח בד"ה ומה פי דברי הרשב"ם) ע"ש:

עוד מצינו גזול כח המנהג בסוף יבמות הוחזקו להיות משיאין בעד אחד ואשה ועבד אף דהיא בחזקת אשת איש התמורה ואין דבר שבערורה פחות משנים לא מיהו בהם מאחר שהיה קצת טעם לדבר (עיין בראש השנה דף ט"ז ע"ב כי נהגו במקום איסורא מי שנקיין להו וט"ט) על כל פנים הרומנו מאחר שנתפשט להקל בחדש בחוה לארץ ואמוראי בתראי פליגי בהא דלמאן דאמר חדש בחוה לארץ דרבנן יש לומר דבמדינות הרחוקות לא גזרו וכדכתב הרב מגן אברהם ס' תפ"ט ויש לומר שגם העמודי ההוראה אילו היה מתפשט המנהג בימיהם להקל בחדש בחוה לארץ לא היו מעמידים דבריהם לנטל הונאה וכל שכן הוא ממחנות וראשית הגז שדבר קל הוא ואפילו הכי יש כח ביד המנהג להכריע כל שכן בענין זה שקשה לומר ורוב שערין נורעים לאחר העומר וגם מימי קץ שניכרים במראיתן ומשמשין אין פולה פה ומתפלף לאיסור ודאי גדול כח המנהג שיש לו על מה לסמוך ואחר שהאריך לפלפל ולהוכיח דאין לן למיקט כר פפא ורב הונא זריה דרב יהושע דסברי (במנחות דף ס"ח) חדש בחוה לארץ דרבנן דאינהו מריות' דתלמודא טפי מרבנן דבי רב אשי וכו' כתב (בד"ה כלל דלמחא) ללמד זכות על מנהגם של ישראל מכמה אנפי א' שיש כח ביד המנהג להכריע בחדש בחוה לארץ דרבנן וגם עמודי ההוראה